

# **Derde voortgangsrapportage Rijksvertegenwoordiger voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba**



Wilbert Stolte

Kralendijk, januari 2014



## 1. Inleiding

Dit is de derde voortgangsrapportage van de Rijksvertegenwoordiger voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De rapportage heeft voornamelijk betrekking op de ontwikkelingen in 2013. Bij het afsluiten van de rapportage werden de resultaten van het derde belevingsonderzoek bekend. Sinds de nulmeting in 2011 is de tevredenheid onder de burgers in Caribisch Nederland over onderwijs, gezondheidszorg, veiligheid, brandweer, belastingdienst en politie toegenomen. De resultaten van het belevingsonderzoek 2013 laten zien dat de kwaliteit van de dienstverlening van de Rijksoverheid over het algemeen als voldoende tot goed beoordeeld wordt. Over de toekomst van Caribisch Nederland is men nog altijd optimistisch. De ontwikkeling van de koopkracht en het besteedbaar inkomen blijven punten van zorg. Dit laatste hebben Z.M. Koning Willem Alexander en H.M. Koningin Maxima tijdens hun kennismakingsbezoek aan het Caribisch deel van ons land ook ervaren. Het bezoek was een succes. Het enthousiasme op de eilanden was onverminderd groot. Het Koninklijk paar heeft in de ontmoetingen met de bevolkingen van de eilanden hernieuwd kennis kunnen nemen van de culturele diversiteit en de inzet en toewijding die men heeft op de eilanden. De punten van zorg die speelden tijdens het bezoek twee jaar geleden, toen nog in het gezelschap van Koningin Beatrix, kregen ook nu de aandacht. Toen werd publiek aandacht gevraagd voor met name de slechte koopkracht en problemen bij de zorgverzekering, welke werden toegeschreven aan de staatkundige veranderingen. Bij het zorgstelsel zijn inmiddels gelukkig veel knelpunten weggenomen. Er is nu sprake van een houdbaar systeem waarbinnen de bevolking steeds beter zijn weg weet te vinden. Ondanks de genomen belastingmaatregelen waaronder de vrijstelling van de Algemene Bestedingsbelasting (ABB) op voedingsmiddelen en de extra middelen voor armoedebestrijding is – zoals staatssecretaris Jetta Klijnsma in haar brief van 28 oktober 2013 aan de openbare lichamen schrijft – armoede voor veel inwoners van Caribisch Nederland een dagelijkse realiteit. Zij geeft terecht aan dat het vaak gaat om een complexe set van problemen, die tegelijkertijd bij een individu of gezin samenkomen. De slechte koopkracht wordt enerzijds veroorzaakt door lage inkomens/uitkeringen en anderzijds door extreem hoge prijzen. Naast werken aan betere economische omstandigheden lijken gerichte maatregelen, zoals intensivering van het armoede- en schuldenbeleid en de aanpak van de jeugdwerkloosheid vooralsnog de meest haalbare antwoorden. Belangrijk is dat het kabinet heeft afgesproken negatieve koopkrachteffecten die (in)direct het gevolg zijn van ingrepen door Rijksoverheid in een vroeg stadium worden voorgelegd aan de departementen Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

De achterliggende drie jaren laten zien dat alleen een gestructureerde en fundamentele aanpak van de problemen op de eilanden tot een goede oplossing van problemen leidt. Veel pleit er derhalve ook voor om middellange en lange termijn doelstellingen te formuleren, voor zowel de sociaal-economische problemen als voor de infrastructurele noden op de eilanden. Vervolgens kunnen deze per jaarschijf worden aangepakt en waar nodig bijgesteld. Alleen op die manier zullen de vakministeries en de openbare lichamen in staat zijn om gezamenlijk tot een werkwijze te komen die de basis van de problemen aanpakt. De minister van VWS heeft inmiddels het initiatief genomen om samen met de gedeputeerden van volksgezondheid en professionals uit de zorg in een werkgroep te werken aan een lange termijn agenda voor 'care en cure'.

In dit kader is het ook van het belang over betrouwbare data te kunnen beschikken. In het Europese deel van ons land vormen (ervarings)gegevens en parameters een essentieel onderdeel van verantwoorde beleidsvorming. Alhoewel het CBS nu een inhaalslag maakt, zijn veel beleidsmaatregelen vormgegeven zonder over de noodzakelijke data te beschikken.

Begrijpelijk zijn de afgelopen periode maatregelen getroffen op basis van ervaringsgegevens die achteraf niet heel betrouwbaar bleken. Bij de inrichting van het nieuwe zorgstelsel werd uitgegaan van een benodigd budget dat inmiddels ruim drie keer zo hoog is. Op zich is dit te verklaren. Lastig is het dat de meerkosten als een overschrijding in ons comptabel systeem te boek staan. Van het nieuwe belastingstelsel is de vastgoedbelasting een belangrijk onderdeel. Nu uitvoering aan die belasting moet worden gegeven, loopt de belastingdienst aan tegen de onvolledige, en soms geheel afwezige registratie van onroerend goed op de drie eilanden. Het goed ramen van de opbrengst met de daaraan ten grondslag liggende tarieven was ook verre van eenvoudig omdat de basisgegevens ontbraken. Het ministerie van SZW moest onlangs noodgedwongen ertoe overgaan om alle inwoners die een AOV-uitkering ontvangen te verzoeken zich te melden, omdat men onvoldoende vertrouwen had in de kwaliteit van de eigen administratie. Ook andere diensten ondervinden problemen met de administraties die veelal nog gebaseerd zijn op gegevens ten tijde van de Nederlandse Antillen. Ondanks deze tekortkomingen zijn wel de Europees Nederlandse uitgangspunten van rechtmatigheid en doelmatigheid van kracht en worden de verantwoordings- en toezichtregels zoals die gelden in Europees Nederland toegepast.

Op een afstand van ruim 8.000 km is niet altijd goed waar te nemen wat er gebeurt en tegen welke problemen de werkers in het veld aanlopen. Dat geldt voor het zicht dat men in Europees Nederland heeft op de lokale omstandigheden en de inzet van de mensen hier. Maar het geldt eveneens voor de betrokken mensen op de eilanden die niet steeds begrip kunnen opbrengen voor bijvoorbeeld de soms moeizame besluitvormingsprocessen in Den Haag en het effect van de bezuinigingsnoodzaak op de inspanningen voor de openbare lichamen. In ieder geval kan worden vastgesteld dat er dankzij de grote inzet van velen, zowel op de eilanden als in Europees Nederland, in de afgelopen drie jaar erg veel is bereikt. Dat de activiteiten zich niet tot de Rijksoverheid in Den Haag beperken, maar dat ook door andere overheden in de verschillende steden en regio's een bijdrage wordt geleverd in de vorm van o.a. jumelages, is zeer bemoedigend.

#### *De Rijksvertegenwoordiger*

*Deze vertegenwoordiger is een bestuursorgaan van de Rijksoverheid en vormt de bestuurlijke schakel tussen het Rijk en de openbare lichamen. Zijn wettelijke basis is de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (WolBES). De belangrijkste taak van de Rijksvertegenwoordiger bestaat uit het bevorderen van de samenwerking tussen de ministeries en de lokale overheden en besturen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ook zorgt hij voor goede afstemming tussen de ministeries onderling. Tenslotte vormt hij de ogen en oren in Caribisch Nederland voor de ministers in Den Haag.*

*De Rijksvertegenwoordiger heeft bovendien diverse taken op het gebied van hoger toezicht. Hij is belast met het toetsen van besluiten van de openbare lichamen met het oog op behoorlijk bestuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om benoeming, schorsing en ontslag van eilandambtenaren. De Rijksvertegenwoordiger kan besluiten van de openbare lichamen ter vernietiging voordragen aan de verantwoordelijke minister die vervolgens beziet of het voor vernietiging door de Kroon in aanmerking komt. Verder moeten sommige eilandsverordeningen door de Rijksvertegenwoordiger worden goedgekeurd voordat deze in werking kunnen treden. De wet schrijft bovendien voor dat de Rijksvertegenwoordiger "al het overige ter bevordering van goed bestuur in de openbare lichamen" doet.*

*Naast de reguliere informatievoorziening brengt de Rijksvertegenwoordiger met een zekere regelmaat een voortgangsrapportage uit. De Rijksvertegenwoordiger werkt primair onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.*

## 2. Tussenbalans

Het is inmiddels drie jaar geleden dat Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbare lichamen onderdeel zijn geworden van het Nederlandse staatsbestel. Het is twee jaar vóór de afgesproken evaluatie van de nieuwe staatkundige verhoudingen in 2015. Een moment voor een tussenbalans. In deze voortgangsrapportage wordt na opmerkingen over enkele belangrijke onderwerpen ingegaan op de het specifieke werkterrein van de Rijksvertegenwoordiger. Daarna volgt per betrokken departement een toelichting op de activiteiten op hoofdlijnen. De toelichting is door de desbetreffende departementen zelf opgesteld.

Er is veel gebeurd sinds de transitiedatum 10.10.10. De toen geformuleerde doelstellingen op de terreinen van openbare financiën, gezondheidszorg, onderwijs, veiligheid en justitie en de belastingen zijn nagenoeg bereikt. Forse administratieve inspanningen en bezuinigingen door de openbare lichamen hebben, er samen met toezicht en advies van het College financieel toezicht (Cft) toe geleid, dat er goed zicht is op de financiële situatie van de eilanden. Zoals hiervoor gezegd, er staat een stevig stelsel van (curatieve) gezondheidszorg, wat na forse aanloopproblemen, onder niet altijd even gemakkelijke omstandigheden, kwalitatief goede basiszorg levert. In het onderwijs is en wordt zowel programmatisch als in de infrastructuur veel geïnvesteerd. Brandweer, politie en de justitiële inrichtingen zijn beter op hun taken ingericht. De Belastingdienst Caribisch Nederland is er ondanks een slechte startpositie, in geslaagd achterstanden weg te werken en een totaal nieuw stelsel in te voeren.

Met forse steun van het departement van Economische Zaken (EZ) zal er bij de elektriciteitsvoorziening op termijn op de drie eilanden sprake zijn van een sterk verbeterde situatie die de leveringszekerheid vergroot. Een regulerend kader voor elektriciteit en drinkwater moet onafhankelijk toezicht en prijsvorming, alsmede een tegemoetkoming in de netwerkkosten regelen. Op Bonaire is de productie van elektriciteit overgenomen door de firma Contour Global. Op zowel Saba als op Sint Eustatius zal een zelfstandig energiebedrijf actief worden. Net als op Bonaire, zal daarbij gebruik gaan worden gemaakt van duurzame energieopwekking. Mede door de inzet van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) zullen de drie vliegvelden straks voor wat betreft de veiligheidseisen up to date zijn. Het betrouwbaar functioneren van deze voorzieningen is van levensbelang voor de eilanden die in praktische zin op zichzelf zijn aangewezen.

Ten behoeve van de aan de eilanden toebedeelde taken is naast eigen inkomsten, de vrije uitkering uit het BES-fonds beschikbaar. Ondanks een verhoging van de uitkering in 2012, zijn de middelen louter toereikend voor de lopende uitgaven en zijn de openbare lichamen niet in staat de achterstanden in te lopen of reserves op te bouwen. De vrije uitkering zit immers aan de onderkant van de bandbreedte van de middelen die nodig zijn om de eilandstaken uit te voeren. Het Referentiekaderonderzoek van 20 februari 2012, zoals uitgevoerd in opdracht van het ministerie van BZK, laat dat zien. Wel worden er door verschillende ministeries investeringen gedaan om achterstanden in te lopen, zoals bijvoorbeeld I&M in de luchthavens en op Bonaire de rioolwaterzuivering (RWZI). Een probleem bij deze investeringen door het Rijk is dat de exploitatielasten voor rekening van het openbaar lichaam komen, terwijl daar in de vrije uitkering (niet altijd) rekening mee is gehouden. Bij de RWZI ontstaat nu de zorgelijke situatie dat het systeem begin 2014 operationeel wordt, terwijl onvoldoende duidelijk is wie welke lasten de komende jaren moet dragen. De nieuwe voorzieningen op de luchthaven van Bonaire, waaronder een nieuwe landingsbaan, leiden tot waardevermeerdering van het onroerend goed en daardoor tot

een fors hogere aanslag voor de vastgoedbelasting. En vormt daarmee een extra verzwaring van de toch al onrendabele exploitatie van het vliegveld.

Dat er serieuze achterstanden zijn ervaart iedere bezoeker, zeker als hij over de wegen rijdt van Bonaire en Sint Eustatius. Het stelsel van voorzieningen is over de hele linie nog lang niet op een 'voor Nederland aanvaardbaar niveau' zoals dat voor de BES-eilanden was afgesproken bij de toetreding tot het Nederlandse staatsbestel.

Nu de vier pilaren (onderwijs, volksgezondheid, sociale zekerheid en veiligheid) hun fundament hebben, staan de drie openbare lichamen voor de uitdaging om samen met de Rijksoverheid de volgende stappen in hun ontwikkeling te zetten. Net als in het Europese deel van ons land zijn economische groei en toename van werkgelegenheid vaak een oplossing. Studies wijzen uit dat er goede mogelijkheden zijn op de eilanden, ondanks de kenmerkende kleinschaligheid. Toerisme en landbouw zijn daarbij grote kanskaarten. Volgens afspraak in de CN-week van oktober 2012 hebben de bestuurscolleges (integrale) ontwikkelplannen opgesteld, mede met als doel vast te stellen welke bijdragen het Rijk kan leveren. Daar waar investeringen in kapitaalgoederen nodig zijn, zijn de eilanden aangewezen op financiering via de Rijksoverheid. De Wet Financiën Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (FinBES) staat hun immers niet toe zelfstandig op de kapitaalmarkt te lenen.

Dat er tijdens afgelopen CN-week (oktober 2013) nauwelijks vervolgstappen konden worden gezet, was voor de betrokken bestuurders en ambtenaren enigszins teleurstellend en frustrerend. De bestuurders van de eilanden willen verder met de ontwikkeling van hun eiland. Zij willen aan hun bevolkingen laten zien dat de keuze onderdeel van Nederland te worden, een goede keuze is. Wat zich wrekt is dat het Caribische deel en het Europese deel van ons land zich met totaal verschillende uitdagingen geconfronteerd weten. Daar waar in Europa door de enorme bezuinigingsnoodzaak de trap af moet worden genomen, wil men in Caribisch Nederland juist de trap op. Onder andere door te investeren in betere wegen, in havens, in de sociale infrastructuur, in toerisme en in wijkontwikkeling. Duidelijk moge zijn dat de twee delen van Nederland elkaar wat ontwikkeling betreft nog niet op de trap zijn tegengekomen. In de aanloop naar de staatkundige verandering was niet te voorzien dat het zo zou lopen. Wel is nu de vraag opportuun of de eilanden onder de nationale budgettaire krapte moeten leiden, of dat desondanks de mogelijkheid moet worden geboden om op de langere termijn meer inkomsten te genereren en beter op eigen benen te kunnen staan. In het licht van de totale rijksbegroting gaat het om een bescheiden bedrag.

In het afgelopen jaar is er veel aandacht geweest voor de positie van kinderen in Caribisch Nederland. Unicef heeft een indringend rapport uitgebracht. Ook het College van de Rechten van de Mens heeft in haar rapportage gewezen op de vaak schrijnende omstandigheden waaronder kinderen in Caribisch Nederland moeten opgroeien. Er is door de betrokken bewindslieden van BZK en van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) in reactie aan Unicef aangegeven dat het onderwerp op de interdepartementale agenda staat. Het is de bedoeling tijdens de volgende CN week, in juni 2014, een probleemanalyse en een overzicht van de bestaande maatregelen op het gebied van kinderrechten gereed te hebben.

De instanties op de eilanden zoals de lokale overheid, de Voogdijraad en het Centrum van Jeugd en Gezin doen hun uiterste best om de situatie te verlichten en mogelijk te verbeteren. Zo ook instellingen als Jong Bonaire. Zoals de rapportages ook in beeld brengen, is een reeks aan omstandigheden debet aan de situatie. Gebrek aan normbesef, armoede, ouders die nauwelijks in

staat zijn hun kinderen op te voeden, drugs- en alcoholgebruik en dealen op zeer jonge leeftijd, niet of nauwelijks handhaving, zijn er zo een paar. De rapporten zijn helder in hun aanbevelingen: vanuit een verantwoordelijkheid voor wat echt noodzakelijk is, komen tot een integrale aanpak door de overheden gezamenlijk, de Rijksoverheid en de openbare lichamen. Er is een mentale omslag nodig op de eilanden waarbij de openbare lichamen nadrukkelijk ook hun rol moeten pakken. De capaciteit daar behoeft zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin versterking. Op Bonaire zou het plan voor de integrale wijkaanpak mede een goede basis voor de aanpak kunnen zijn.

Tot op heden moet worden vastgesteld dat er vooralsnog weinig ruimte is voor de integrale aanpak. En daarmee wordt een mogelijkheid tot substantiële verbetering gemist. De hulpverleners op de eilanden doen wat ze kunnen. Daarbij hebben ze wettelijke kaders en instrumenten nodig. Een goed ontwikkelde jeugdgezondheidszorg is onontbeerlijk en van de grootste urgentie.

Een aspect wat minder aandacht heeft gekregen is de hoge detentieratio in Caribisch Nederland. Ter gelegenheid van de ingebruikname van de tijdelijke uitbreiding van de Justitiële Inrichting op Bonaire in november 2012, verscheen de publicatie "Van pionieren naar professionaliseren, renovatie en uitbreiding van de JICN Bonaire in de jaren 2008-2012". Daarin wordt op pagina 43 het volgende overzicht gegeven:

*De detentieratio geeft het aantal gedetineerden aan per 100.000 inwoners. Wanneer de celcapaciteit van een land toeneemt, heeft dit uiteraard zijn weerslag voor de detentieratio. Op de BES-eilanden nam het aantal cellen tussen 2007 en 2012 schoksgewijs toe. In december 2012 zijn er 112 plaatsen beschikbaar. De verwachting is dat deze plaatsen in de loop van 2013/2014 bezet zullen worden. Uitgaande van een bevolking van 16.000 mensen ontwikkelt de detentieratio op de BES-eilanden zich als volgt:*

<i>Jaar</i>	<i>Aantal plaatsen</i>	<i>Detentieratio</i>
<i>2007</i>	<i>26</i>	<i>163</i>
<i>2008</i>	<i>52</i>	<i>325</i>
<i>2010</i>	<i>76</i>	<i>475</i>
<i>2012</i>	<i>112</i>	<i>700</i>

*De huidige detentieratio voor de BES-eilanden is zeer hoog. Ter vergelijking: de detentieratio in Nederland was in 2011 87\*, inclusief TBS'ers en jeugdigen. De ratio nam in de jaren tachtig sterk toe tot 113 in 2005, om daarna weer gestaag af te nemen. Er zijn nu circa 25.000 plaatsen voor gedetineerden op een bevolking van 17 miljoen mensen.*

*\*Bron DJI-rapportage 'gevangeniswezen in getal 2007-2011'. Den Haag, mei 2012.*

Met de ingebruikneming van de nieuwe inrichtingen op Bonaire en Sint Eustatius is een verdere toename van de detentieratio te verwachten. De vraag dringt zich op of we hier op de goede weg zijn en hoe hier mee om te gaan, en of hiermee een bijdrage aan de veiligheid wordt geleverd. Op de BES-eilanden ligt de nadruk erg op repressie en veel minder op preventie. De wetgeving dwingt ook in die richting. Ook tot zwaardere straffen, is de indruk. Op dit moment gelden in Caribisch Nederland een van de meest verouderde wetgevingen binnen het Koninkrijk op het gebied van strafvordering en strafrecht, waarin bijvoorbeeld geen afzonderlijk jeugdrecht voorkomt. Op het gebied van strafvordering is er het voornemen om in het gehele Koninkrijk hetzelfde regime in te

voeren. De commissie Den Doelder heeft daartoe inmiddels een ontwerp voor een nieuw wetboek van strafvordering aan de Ministers van Justitie in het Koninkrijk aangeboden. Ook een modernisering van het strafrecht is dringend geboden.

Door de justitiële keten en de welzijnketen op elkaar aan te sluiten zou een impuls gegeven kunnen worden aan meer op preventie gericht beleid en maatregelen. De contacten zijn er nu alleen op casusniveau. Een zogeheten Veiligheidshuis biedt alleen al door de schaal van de eilanden, een kans. Een lokale stuurgroep Veiligheidshuis heeft een eerste aanzet gedaan en wacht op financiële ondersteuning. Een kans die in het belang van vooral de jeugd van de BES-eilanden niet mag worden gemist.

#### Coördinatie en samenwerking met departementen

Over de coördinatie van het rijksbeleid in Caribisch Nederland is veelvuldig gedebatteerd en geschreven, ook in de eerdere voortgangsrapportages. Inmiddels is een commissie 'Kleine evaluatie Caribisch Nederland' van start gegaan met als opdracht om met bestuurlijke aanbevelingen te komen en met gerichte voorstellen. De afdeling Inspectie, Evaluatie en Bedrijfsvoering van het ministerie van Buitenlandse Zaken (ISB) heeft de rijkscoördinatie op Caribisch Nederland doorgelicht. ISB is overigens niet de enige afdeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken die expertise heeft in landen en gebieden buiten Europees Nederland. Het zou een geweldige kans zijn om de kennis en kunde van met name het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking aan te wenden op de eilanden, om hiermee de effectiviteit van de Rijksoverheid op de eilanden – die op sommige gebieden tientallen jaren in ontwikkeling achter lopen - te vergroten.

Op 10.10.10 is een weloverwogen stap gezet met de creatie van drie openbare lichamen binnen het Nederlandse staatsbestel. Tegelijkertijd is hiermee op verschillende terreinen een stap in het duister gezet. Op bepaalde onderdelen, zoals de belastingen en de zorg, zijn nieuwe stelsels opgezet. Op de meeste terreinen is de Antilliaanse wetgeving in Caribisch Nederlandse omgezet, met hier en daar een aanpassing. De ERNA werd ingewisseld voor de Wet Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (WolBES). Zoals bekend zat er grote druk op het wetgevingsproces. Niet alleen werden de eilanden voor geheel nieuwe bestuursverhoudingen geplaatst, ook werden regels voortaan gehandhaafd die daarvoor dode letters waren. Daarbij werd een nieuw bestuursorgaan in de figuur van de Rijksvertegenwoordiger in het leven geroepen. De spreekwoordelijke tsunami aan regelgeving is veel besproken. Tot de transitie was er eigenlijk geen ervaring met Nederlandse entiteiten in het Caribische gebied, niet op de eilanden zelf en niet bij de betrokken departementen en diensten. Het stelsel van wet- en regelgeving dat met de transitie vergezeld ging, biedt ook niet altijd antwoorden op vragen en problemen waarvoor men in de praktijk wordt gesteld. Daarbij beschikken de openbare lichamen nog steeds niet over die kwalitatieve en kwantitatieve ambtelijke ondersteuning om de samenwerking met de Rijksoverheid optimaal aan te gaan. Tegelijk kan de Rijksoverheid niet bogen op veel ervaring met het werken met kleine lokale overheden. De Raad van State wijst daar ook op in hun beschouwing 'Interbestuurlijke verhoudingen opnieuw beschouwd' van mei 2013. Bij de transitie zijn met het laten vallen van het provinciale middenbestuur, de lokale- en rijksoverheden direct aan elkaar gekoppeld zonder te weten of er ook sprake was van een werkbare verhouding die toeziet op elkaars inlevingsvermogen en begrip. Bovendien wordt verlangd dat op de eilanden in een paar jaar een basiskwaliteit is gerealiseerd waar Europees Nederland decennia over heeft gedaan. Enige behoedzaamheid bij de beoordeling van diegenen die met, en in die praktijk moeten werken is daarom op zijn plaats. Van meet af aan was duidelijk dat niet iedereen op de eilanden het ermee eens was dat hun eiland een directe band zou aangaan met Nederland. Op Sint Eustatius werd zelfs bij referendum gekozen voor de instandhouding van de Nederlandse Antillen. Bij de aanvang



van de nieuwe status was er sprake van te veel veranderingen op hetzelfde moment en te hoge verwachtingen wat zich weerspiegelde in onvrede bij de bevolking. In sommige media wordt nog steeds geschermd met die onvrede. Het recente belevingsonderzoek laat een ander beeld zien. De dienstverlening door de Rijksoverheid wordt over het algemeen als voldoende tot goed beoordeeld.

### Belevingsonderzoek

Na de staatkundige veranderingen in 2010 wordt jaarlijks, althans in ieder geval tot aan de evaluatie in 2015, in opdracht van de Rijksvertegenwoordiger een belevingsonderzoek uitgevoerd. Als rode draad door deze belevingsonderzoeken lopen de onderwerpen: bekend zijn met de Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) en de Rijksvertegenwoordiger, informatieverstrekking over de dienstverlening van de Rijksoverheid, de kwaliteit van en ontwikkelingen in de medische zorg, het onderwijs, bij de belastingen en bij de immigratie. Er wordt aandacht besteed aan de inkomens- en koopkrachtontwikkeling en ook de huidige en toekomstige situatie op de eilanden is aan de orde gekomen. Nieuw aan het belevingsonderzoek van 2013 is de open vraag over elk van de Rijksdiensten wat er volgens de inwoners van het eiland beter zou kunnen. Sinds 2011 is de tevredenheid onder de burgers in Caribisch Nederland over onderwijs, gezondheidszorg, veiligheid en politie toegenomen. De kritiek op het functioneren van deze taken van de Rijksoverheid zoals uit de nulmeting uit 2011 naar voren kwam is duidelijk afgenomen. De resultaten van het belevingsonderzoek 2013 laten zien dat de kwaliteit van de dienstverlening van de diensten van de Rijksoverheid over het algemeen als voldoende tot goed beoordeeld wordt. Het percentage van de burgers dat onderwijs, zorg, immigratie en belastingdienst in 2013 beter vindt dan in 2012, is hoger dan het percentage dat vindt dat het slechter is geworden. Bij deze diensten is sprake van stijgende lijn sinds 10.10.10. Over de politie klinken in 2013 meer kritische geluiden dan in 2012. Deze zien vooral toe op de zichtbaarheid van de politie op straat. Dit heeft ook effect op het gevoel van veiligheid. Vond in 2012 nog 48% dat de veiligheid sinds 10.10.10 was toegenomen; in 2013 is dat 34%.

De resultaten van het derde belevingsonderzoek laten zien dat, op de meeste beleidsterreinen, de kwaliteit van de dienstverlening door een ruime meerderheid van de burgers een voldoende of een ruime voldoende krijgt. Eenzelfde meerderheid zegt dat de dienstverlening ten opzichte van 10.10.10 is verbeterd. Dat percentage is ten opzichte van 2011 vrijwel ongewijzigd gebleven.

De grotere tevredenheid vertaalt zich niet in een hoger rapportcijfer in 2013, ook al zijn meer burgers op de eilanden positiever over de Rijksoverheid dan in 2012. Op Bonaire is het rapportcijfer gelijk gebleven, maar op Sint Eustatius is het met 0,7 punt en op Saba met 0.4 punt gedaald. De oorzaak hiervan kan gelegen zijn in de koopkrachtontwikkeling op de eilanden, aldus de onderzoeker.

De meerderheid van de huishoudens zegt in koopkracht achteruit te zijn gegaan, hoewel het percentage dat zegt vooruit te zijn gegaan in de loop der jaren wel geleidelijk toeneemt. Koopkracht en het besteedbaar inkomen blijven ook in 2013 een punt van zorg. Hoewel een aantal producten in kostprijs is gedaald door deze vrij te stellen van ABB en er op Bonaire voor een aantal artikelen een maximumprijs is vastgesteld, lijkt dit vooralsnog geen positief effect te sorteren op de koopkracht, althans zo laat het belevingsonderzoek van 2013 zien.

Over de toekomst heerst er optimisme op de eilanden. De verwachting is dat in de nabije toekomst de kwaliteit van de gezondheidszorg en het onderwijs verder zal verbeteren. Ten opzichte van 2011 is het optimisme wel wat getemperd.

Inmiddels hebben er drie onderzoeken plaatsgevonden. Het beeld dat deze drie onderzoeken laten zien is dat de dienstverlening van de Rijksoverheid fors is verbeterd. Was er in 2011 nog sprake van kritiek op verschillende Rijksdiensten, in 2012 en 2013 oordeelt een ruime meerderheid van de bevolking van de eilanden positief over de kwaliteit van de dienstverlening. De inwoners zijn

van mening dat de dienstverlening nu in 2013 beter is, in vergelijking met de periode van voor 10.10.10. Dat is op alle eilanden van Caribisch Nederland het geval voor wat betreft onderwijs, medische zorg, immigratie- en belastingdienst. Over de politie is de burger doorgaans wat kritischer in 2013. De ontwikkeling van de koopkracht en het besteedbaar inkomen blijven punten van zorg.

Het volledige belevingsonderzoek staat op: [www.rijksdienstcn.com](http://www.rijksdienstcn.com)

### Bestuurlijke situatie

In tegenstelling tot Saba, kenden Bonaire en Sint Eustatius op politiek-bestuurlijk vlak een onrustige tijd. Op Bonaire was er vlak voor de zomervakantie sprake van een bestuurscrisis doordat het bestuurscollege het vertrouwen in de gezaghebber opzegde. Ondanks herhaalde publieke aankondigingen daarover is de (meerderheid van de) eilandsraad uiteindelijk op dat moment het bestuurscollege daarin niet gevolgd. De gedeputeerden en de gezaghebber hebben vervolgens afspraken gemaakt die hun collegiale samenwerking moesten doen verbeteren. Inmiddels blijkt dat niet te hebben gewerkt en is de gezaghebber afgetreden na de aanneming van een motie van wantrouwen tegen de gezaghebber. Een van de gedeputeerde heeft een strafrechtelijk onderzoek ondergaan in verband met afgifte van een taxivergunning. Dit heet uiteindelijk geleid tot een strafrechtelijk voorwaardelijk sepot. De eilandsraad heeft hierover beraadslaagd en heeft er in meerderheid geen politieke consequentie aan verbonden. Zoals bekend loopt er al meer dan vier jaar tegen een andere gedeputeerde een rechtszaak, waarvan recent is bepaald dat de aantijging van corruptie komt te vervallen en dat er in maart 2014 een voortzetting volgt. Een lid van de eilandsraad kreeg te horen dat de aanklacht tegen hem is geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Begin 2014 zullen twee nieuwe gedeputeerden aantreden, een met de portefeuille financiën en economische zaken en een met de portefeuille zorg en samenleving. De gezaghebber zal 1 maart 2014 terugtreden.

Op Sint Eustatius werd in juli de gedeputeerde met onder andere de portefeuille financiën en economische zaken met een motie van wantrouwen geconfronteerd. Dat betekende een scheuring in de fractie van de DP en de toetreding van de United People's Coalition (UPC) tot het bestuurscollege. De vijf leden van de eilandsraad van Sint Eustatius behoren nu tot vijf verschillende fracties. Het is sinds de verkiezingen in 2011 de vijfde keer dat de samenstelling van het bestuurscollege wijzigde. Sint Eustatius heeft het afgelopen jaar zijn slagkracht vergroot door het uitbreiden van de beleids capaciteit binnen de organisatie. Dit komt de samenwerking met het Rijk ten goede.

Op Saba zijn er geen veranderingen geweest in de politiek-bestuurlijke situatie, dat heeft een positief effect op de stabiliteit en de samenwerking met het Rijk.

Al dan niet los van de politiek-bestuurlijke situatie op de eilanden ontwikkelen zich de verhoudingen tussen de eilanden onderling. Zo ook de opvattingen over de status binnen het Koninkrijk. Wellicht werpt de evaluatie in 2015 zijn schaduw vooruit. De drie eilanden hebben onlangs in Den Haag aangegeven nadrukkelijk hun stempel te willen drukken op de opzet en inhoud van die evaluatie.

Het werkmodel dat de drie openbaar lichamen een geheel vormen, lijkt niet langer vanzelfsprekend. Saba zegt bij herhaling dat zij gekozen heeft voor een directe band met Nederland en niet voor een directe band met Bonaire en/of Sint Eustatius. Men slaagt er steeds minder in om gezamenlijk op te trekken. Bonaire wordt gezien als het nieuwe Willemstad als reactie op het gegeven dat de meeste rijksactiviteiten in Kralendijk gevestigd zijn.

Met de komst van het nieuwe college op Sint Eustatius lijkt er ook een wending te komen in de discussie over de staatsrechtelijke structuur. Was het vorige bestuurscollege niet tegen een referendum na de evaluatie, het huidige bestuurscollege spreekt zich vooralsnog uit voor een referendum hieraan voorafgaand.

## Dualisme

Er worden gezamenlijk, onder andere door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), veel inspanningen verricht om de eilandsraden bekend te maken met de nieuwe spelregels zoals ze met de invoering van de WolBES zijn gaan gelden. In de afgelopen periode hebben de drie eilanden bijna alle reglementen en verordeningen welke de WolBES voorschrijft, vastgesteld. Naast de gedragscodes voor eilandraadsleden, gedeputeerden en gezaghebber kennen de drie openbare lichamen recent ook inspraakverordeningen en is de basis voor de gezamenlijke rekenkamer gelegd. Het is uiteraard de bedoeling dat het beoogde doel gaat leven en dat het geen dode letters blijven. Evenals ook elders in ons land het geval was, hebben de eilanden moeite met het dualisme. Het werken op basis van de daaraan verbonden rolverdeling blijft moeizaam. Opmerkelijk is dat op Bonaire zowel oppositie als coalitieleden regelmatig het al dan niet tekenen van de presentielijst gebruiken om vergaderingen en dus besluitvorming te voorkomen, dan wel uit te stellen. Zo werden twee gedeputeerden met een motie van wantrouwen geconfronteerd. In de raadsvergadering erop werd dit vertrouwen weer 'hersteld' door een meerderheid in de raad. Dualisme blijkt in de praktijk vaak toch lastiger uitvoerbaar op de eilanden dan werd gedacht bij de start in 2010. Voor zover waarneembaar, komen de eilandsraden bijvoorbeeld niet toe aan hun kaderstellende taak. Niet voor niets wordt op de eilanden regelmatig het dualisme genoemd als gevraagd wordt naar zaken die 'misgegaan zijn bij de transitie'.

## Personeelstoezicht

In de afgelopen twee en half jaar zijn er zo'n 450 personeelsbesluiten aan de Rijksvertegenwoordiger ter goedkeuring voorgelegd. Aan vier van deze besluiten is goedkeuring onthouden. De overwegingen om deze besluiten af te keuren zijn uiteindelijk bekrachtigd door de rechter. Een aantal voorgelegde personeelsbesluiten hebben geleid tot lastige en verdergaande juridisch bestuurlijke afwegingen, waarvan een aantal op hoger ambtelijk niveau. In al deze gevallen waren er formeel juridisch geen argumenten om goedkeuring te onthouden. Zoals in de vorige rapportage aangegeven, vormde het ontbreken van een beleidsregel waarin een helder toetsingskader is opgenomen een probleem bij de uitvoering van het personeelstoezicht. Inmiddels is een concept beleidsregel ter informatie aan de bestuurscolleges voorgelegd. Deze is opgesteld in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de afdelingen personeelszaken van de openbare lichamen en zal op korte termijn door de Rijksvertegenwoordiger worden vastgesteld. De verwachting is dat de beleidsregel de werking van het personeelstoezicht zal verbeteren. Het personeelstoezicht zal ook een onderwerp zijn voor de evaluatie. Dan kan worden gezien of en in welke vorm het personeelstoezicht moet blijven bestaan. Van belang is hierbij dat bij de evaluatie in voldoende mate wordt gekeken naar de ervaringen die we tot nu toe met het instrument hebben opgedaan. Want hoewel het personeelstoezicht soms als negatief en belastend wordt ervaren, de ervaring laat tegelijkertijd zien dat het instrument een bijdrage levert aan de bevordering van behoorlijk bestuur en aan een verdere professionalisering van het ambtelijk apparaat. Zo dwingt het proces van personeelstoezicht tot een goede en transparante dossiervorming en tot een kritische oordeelsvorming ten aanzien van personeelsgerelateerde aangelegenheden.

## Rampen –en crisisbestrijding

Om goed te zijn voorbereid op rampen –en crisisbestrijding schrijft de Veiligheidswet BES voor dat de eilanden een risicoprofiel, een beleidsplan en een rampen –en crisisplan opstellen. Met

ondersteuning van het ministerie van Veiligheid en Justitie hebben de eilanden de plannen begin 2013 afgerond en bestuurlijk vastgesteld. Conform de Veiligheidswet BES zijn de plannen aan de Rijksvertegenwoordiger ter toets voorgelegd. De plannen zijn getoetst en goedgekeurd, maar wel op de voorwaarde dat de inspectie voor Veiligheid en Justitie een advies uitbrengt ten aanzien van de werking van de plannen in de praktijk. Hiertoe zullen in het begin van 2014 praktijktoetsen worden uitgevoerd. Met de uitkomst van deze praktijktoetsen krijgen de eilanden een pragmatisch tool in handen om de plannen verder te verbeteren.

Rijkswaterstaat heeft in samenwerking met de openbare lichamen het rampenbestrijdingsplan voor maritieme incidenten opgesteld. Dit plan is zowel op operationeel als beleidsniveau geoefend onder de professionele begeleiding van Rijkswaterstaat. Dergelijke oefeningen worden zeer gedegen door Rijkswaterstaat voorbereid en begeleid en zijn van grote toegevoegde waarde voor de verdere opbouw van de rampen en crisisbestrijding op de eilanden.

Voor een adequate afhandeling van incidenten - ongeacht of dat land of zee betreft - hebben de eilanden de wens uitgesproken de plannen zoals voorgeschreven in de Veiligheidswet BES en het rampenbestrijdingsplan voor maritieme incidenten samen te voegen. Het ministerie van Veiligheid en Justitie en Rijkswaterstaat gaan in overleg na hoe en door wie deze samenvoeging het beste kan plaatsvinden.

Op dit moment wordt samen met de veiligheidsregio Midden –en West Brabant gewerkt aan het coördinatieplan. In dit wettelijk verplichte plan zal in ieder geval aandacht besteed aan de gecoördineerde inzet van de betrokken diensten en organisaties bij rampen en crises van boven eilandelijke betekenis. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de bijstandsprocedures. De verwachting is dit plan begin 2014 gereed te hebben. Het plan wordt vastgesteld na overleg met de gezaghebbers.

Ten slotte is er recent zorg geuit naar de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en het Agentschap Telecom (AT). Er is verzocht de netwerkzekerheid en de dekking van de mobiele telefonie op de eilanden nogmaals te onderzoeken en te bevorderen dat op dit punt wordt voldaan aan de voorwaarden van de verleende concessies. Inmiddels is dit onderzoek uitgevoerd door het AT en blijkt dat de operators voldoen aan de voorwaarden in de concessie. Het is nodig om die voorwaarden nader te bezien omdat het onderzoek bevestigde dat er niet op alle plaatsen dekking is, hetgeen in crisissituaties en bij ongelukken de hulpverlening ernstig kan belemmeren. Hierover zal ook in contact worden getreden met de operators.

### **3. Toelichting op hoofdlijnen per departement**

De toelichting per departement is door de departementen aangeleverd. Iedere bijdrage begint met de beschrijving hoe het ministerie is georganiseerd in Caribisch Nederland. Dat geeft een verschillend beeld. In de bijdragen van de departementen kan sprake zijn van beleidsmatige acties die door meerdere ministeries gecombineerd genomen moeten worden. Deze komen niet bij alle betrokken ministeries terug, maar worden vermeld bij het meest betrokken ministerie.

#### Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt in Caribisch Nederland door een liaison vertegenwoordigd. De liaison coördineert het beleid met betrekking tot Caribisch Nederland vanuit de verschillende beleidsdirecties, en onderhoudt contacten met de openbare lichamen, andere departementen en relevante organisaties ter plaatse. In 2012 en 2013 heeft het ministerie van BZK elk jaar twee Caribisch Nederland-weken (CN weken) georganiseerd, waar gezaghebbers, bestuurscolleges, bewindspersonen en ambtenaren van gedachten hebben gewisseld over verschillende onderwerpen.

In februari 2012 heeft Ideeversa het referentiekader Caribisch Nederland opgeleverd. Dit onderzoek heeft ertoe geleid dat het kabinet de vrije uitkering in juni 2012 voor de openbaar lichamen met 25% heeft verhoogd. Dit onderzoek heeft ook duidelijk gemaakt dat de eilanden kampen met achterstanden op verschillende terreinen. Deze achterstanden zijn door de openbare lichamen nader in kaart gebracht in ontwikkelplannen, en besproken tijdens de CN-week van maart en oktober 2013. Tevens zijn het afgelopen jaar in overleg met de openbare lichamen de voorbereidingen gestart voor de evaluatie van 2015.

Verder hebben er andere positieve ontwikkelingen plaatsgevonden, de nationale ombudsman is bevoegd verklaard om klachten van de burgers op Caribisch Nederland te behandelen en het voorafgaand financieel toezicht dat door de minister van BZK was ingesteld voor Sint Eustatius is opgeheven. Ook wordt er hard gewerkt door alle betrokken partijen om straatnamen en huisnummers goed te registreren in de PIVA en om kwaliteitsverbetering van de bevolkingsadministratie te bewerkstelligen.

De minister voor Wonen en Rijksdienst (WR) ondersteunt de openbaar lichamen en de stichtingen sociale woningbouw op verschillende terreinen. Zo hebben de drie eilanden ieder een unieke woningmarkt die ook verschillend is van de Europees-Nederlandse markt. Het ministerie ondersteunt de stichtingen sociale woningbouw en de openbaar lichamen daarom in het ontwikkelen van op hun toegespitste investerings- en verdienmodellen. Daarnaast loopt er een traject om in samenwerking met de eilanden een bouwbesluit te ontwikkelen waarin de specifieke omstandigheden van elk eiland zullen zijn geïncorporeerd.

Het afgelopen jaar is op Bonaire en Saba begonnen met de bouw van sociale huurwoningen. Op Saba zijn de eerste woningen inmiddels opgeleverd en hebben de eerste bewoners de woningen betrokken. Op Sint Eustatius is er nog geen start gemaakt met de bouw van extra sociale huurwoningen, maar het ministerie heeft vertrouwen in het huidige proces dat door het openbaar lichaam in gang is gezet zodat in 2014 de eerste stappen richting realisatie van deze woningen kunnen worden gezet.

Tijdens de laatste CN week heeft de Minister voor WR financiering beschikbaar gesteld voor het opknappen van particuliere woningen (Bonaire) en sociale woningen (Saba en Sint Eustatius). Daarnaast zijn ook middelen vrijgemaakt als tegemoetkoming in de kosten voor nieuwbouw van sociale huisvesting. Verder is het streven om vanaf januari 2015 ook in Caribisch Nederland hypotheekgaranties te kunnen verstrekken.

Op Bonaire is een start gemaakt met een integrale wijkaanpak waarbij de nadruk wordt gelegd op het verbinden en coördineren van verschillende initiatieven en het vervolgens inbedden van de initiatieven in de organisatie. In samenwerking met Fundashon Cas Boneriano (FCB), het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de directie Zorg en Samenleving van het OL Bonaire wordt er in een aantal wijken op Bonaire gestreefd de woon-en leefomgeving integraal te verbeteren. De minister voor WR levert financiële bijdragen aan verschillende projecten waaronder een detachering van een wijkregisseur van de gemeente Dordrecht, het opknappen van verschillende sportparken, het opzetten van begeleid wonen voor 18+ jongeren, het bevorderen van economische activiteiten in de wijk door het opzetten van buurtwinkel met ontmoetingsplein ervoor en het aanpakken van de huurincasso problematiek van FCB.

Het ministerie heeft het afgelopen jaar op Saba en Sint Eustatius financiering beschikbaar gesteld voor het versterken van de bestuurskracht bij de openbaar lichamen op sociaaleconomisch en infrastructureel terrein. Daarnaast heeft het ministerie op Saba een financiële bijdrage geleverd aan het opknappen van het Wilhelminapark en Cove Bay, zodat beide plekken een ontmoetingsplaats voor de bewoners kunnen worden.

Ook de Rijksgebouwendienst (Rgd) is actief in Caribisch Nederland. Het team bestaat uit zes mensen die lokaal ter plaatse zijn, gestationeerd op Bonaire en Sint Eustatius. Achter hen staat een 'dedicated team' van ongeveer acht mensen in Den Haag. Samen werken zij aan het realiseren van de projecten op de drie eilanden. Bij het grootste deel van de projecten gaat het om grootschalige renovatie of nieuwbouw van gebouwen, zoals justitiële inrichtingen, belastingkantoren, scholen en politiebureaus. Een kleiner deel van de projecten betreft groot onderhoud van panden die op 10.10.10 in de portefeuille van de Rgd zijn gekomen en die door achterstallig onderhoud in slechte staat zijn. De drie belangrijkste opdrachtgevers van de Rgd in Caribisch Nederland zijn het ministerie van V&J, het ministerie van OCW samen met de drie openbare lichamen en de RCN. De Rijksgebouwendienst heeft het afgelopen jaar onder andere gewerkt aan renovatie en nieuwbouw van verschillende scholen op Bonaire en Sint Eustatius, de renovatie van het P.L. Granger Auditorium op Saba, de renovatie van het SVB gebouw voor SZW en ZVK op Bonaire, de renovatie van politiecellen op Saba en Sint Eustatius, de bouw van een nieuwe brandweergarage in Rincon, de tijdelijke huisvesting van de gehele politieorganisatie van Bonaire en de uitbreiding en renovatie van het politiebureau in Kralendijk. Voor de komende tijd staan onder andere de oplevering van het politiebureau in Kralendijk en de uitbreiding en renovatie van het politiebureau op Saba, de nieuwbouw van de brandweerkazerne en justitiële inrichting op Bonaire, de renovatie van de Gezaghebberswoning op Bonaire, de renovatie van de Golden Rock School en herstelwerkzaamheden bij de Bethel Methodist School op Sint Eustatius, de renovatie van de San Bernardo School op Bonaire en de nieuwbouw van de Day Care/Kindergarten op Saba, Brede School Papa Cornes en Watapana op Bonaire op het programma.

### Ministerie van Defensie

Het Ministerie van Defensie vervult koninkrijksbrede taken en verantwoordelijkheden. De krijgsmacht is belast met de handhaving van de onafhankelijkheid en de verdediging van het gehele Koninkrijk. De Kustwacht voor het Koninkrijk in het Caribisch gebied is belast met de maritieme opsporing, handhaving en dienstverlening in alle Caribische delen van het Koninkrijk. Vanuit die koninkrijksbrede verantwoordelijkheid maakt Defensie wat betreft inzet, aansturing en taakuitvoering geen onderscheid tussen Caribisch Nederland en de overige Caribische delen van het Koninkrijk.

Defensie draagt op dagelijkse basis zorg voor de bescherming van en veiligheid in Caribisch Nederland. De Koninklijke Marechaussee (KMar) is permanent aanwezig op Bonaire, Saba en Sint Eustatius voor de uitvoering van politietaken op grond van de Veiligheidswet BES. Ook zijn permanent varende en vliegende eenheden van de krijgsmacht en de Kustwacht in het Caribisch gebied aanwezig. In gevallen van militaire bijstand worden zo nodig specifieke capaciteiten vanuit Nederland ingebracht.

In het takenpakket van de Kustwacht, de KMar en andere onderdelen van de krijgsmacht treden geen veranderingen op. De Kustwacht richt zich in Caribisch Nederland vooral op de bescherming van het mariene milieu, waaronder de Sababank en de koraalriffen, en het optreden tegen illegale

(speer)visserij. De KMar richt zich vooral op het verder ontwikkelen en verbeteren van het grenstoezicht en de opsporing van grens gerelateerde criminaliteit, op de uitvoering van de vreemdelingentaken en op de uitvoering van de politietaken op Saba en Sint Eustatius. Andere onderdelen van de krijgsmacht zullen net als in voorgaande jaren gebruik maken van faciliteiten op Saba, Sint Eustatius en Bonaire voor training en oefening, waaronder een jaarlijkse oefening in het kader van orkaanhulp. Ook zal Defensie met kennis en deskundigheid ondersteuning bieden in het kader van scenario's en oefeningen op het gebied van rampenbestrijding.

#### Ministerie van Economische zaken

In Caribisch Nederland is het Ministerie van Economische Zaken vertegenwoordigd met een hoofd en een beleidsmedewerker landbouw & visserij en een beleidsmedewerker natuur. Zij onderhouden op hun respectieve beleidsterreinen contact met de relevante organisaties in Caribisch Nederland, en de relevante directies op het departement in Den Haag.

Door EZ is in samenwerking met het lokale bestuur en de Rijksvertegenwoordiger veel tijd besteed aan de elektriciteitsvoorziening. Op Bonaire speelde al enige tijd een conflict tussen elektriciteitsproducent Ecopower en elektriciteitsleverancier WEB. Middels een bindende arbitrageuitspraak is dit conflict in augustus 2012 opgelost. Mede door de uitspraak in de arbitragezaak, waardoor achterstallige betalingen van WEB aan Ecopower moesten worden ingelopen, en door duidelijkheid over de werkelijke kostprijs zag WEB zich genoodzaakt het elektriciteitstarief te verhogen. Door een financiële bijdrage van het Ministerie van EZ aan de netwerkkosten kon de prijsverhoging voor consumenten beperkt blijven tot ongeveer 15%. Inmiddels is Ecopower overgenomen door Contour Global, een wereldwijd opererende speler. Op deze manier is Bonaire ook verzekerd van de aansluiting bij de technologische ontwikkeling in de energiemarkt. EZ en I&M werken aan een wetsvoorstel met een regulerend kader voor elektriciteit, waarin onder andere onafhankelijk toezicht en efficiënte prijsvorming geregeld wordt. In dit kader wordt tevens opgenomen dat er een subsidie komt voor netwerkkosten van de elektriciteitsvoorziening.

Op Saba en Sint Eustatius moet op 1 juli 2014 de opsplitsing van het gezamenlijke elektriciteitsbedrijf GEBE zijn beslag krijgen. In 2012 en 2013 zijn daarvoor de nodige voorbereidingen getroffen, onder andere middels de detachering van een transitie manager van een Nederlandse netbeheerder. Op beide eilanden is een aantal windmetingen gedaan om de mogelijkheden te onderzoeken voor verbetering en verduurzaming van de energiemijs, en op Saba worden voorbereidingen getroffen om de elektriciteitcentrale naar een minder orkaangevoelige locatie te verplaatsen. Zoals het er nu naar uitziet zal er op beide eilanden gekozen worden voor een duurzame energieopwekking.

Alhoewel er met twee vaste aanbieders en dadelijk vier mobiele aanbieders een zekere mate van concurrentie verder op gang komt, functioneert de telecommarkt op Bonaire nog steeds niet optimaal. De tarieven zijn hoog en de netwerkzekerheid laat te wensen over. Zoals eerder in de rapportage is opgemerkt is dit een punt van zorg. Ook de ontwikkelingen op de telecommarkt op Sint Eustatius en Saba is nog punt van aandacht .

Om de continuïteit van de postvoorziening op Caribisch Nederland te waarborgen heeft de minister van Economische Zaken eind december 2012 besloten de postconcessie van Nieuwe Post Nederlandse Antillen (NPNA) te verlengen tot en met uiterlijk 31 december 2013. Dit betekende dat NPNA gehouden werd de in de concessie opgenomen opgedragen diensten ook in 2013 uit te voeren. Het betreft onder meer het binnen Caribisch Nederland vervoeren van postzendingen van

ten hoogste 10 kg en het overige postvervoer overeenkomstig de verplichtingen van de Wereldpostunie betreffende de universele postdienst. Inmiddels is een nieuwe concessiehouder aangewezen die per 1 januari 2014 de universele postdienstverlening van de huidige concessiehouder heeft overgenomen. Dit is Flamingo Communications uit Bonaire die conform de concessievoorwaarden drie maal per week de post zal bezorgen op Caribisch Nederland. Op het moment van schrijven is er onrust onder de medewerkers van de Post over het al of niet continueren van hun dienstverband.

Ten behoeve van het opschonen van het handelsregister zijn, samen met het CBS, alle bedrijven benaderd, waarmee de gegevens uit het Handelsregister op juistheid zijn bekeken en de wensen van ondernemers ten aanzien van de KvK in kaart zijn gebracht. De KVK Bonaire heeft door middel van "open dagen" getracht de juistheid van gegevens in orde te brengen.

Op de drie eilanden van Caribisch Nederland is er behoefte aan ondernemingsfinanciering. Daarom staat het financieringsinstrumentarium van EZ voor ondernemers van Caribisch Nederland open. Voor Caribisch Nederland is bovendien het borgstellingskrediet BMKB relevant, maar voorsnog hebben maar weinig ondernemers hiervan gebruik gemaakt. Met name bij kleine ondernemers is er een grote behoefte aan financiering.

De BMKB-regeling is ook voor de landbouw- en visserijsector van Caribisch Nederland opengesteld, Op visserijgebied is in overeenstemming met de openbare lichamen op de Sababank voor een klein paaigebied een seizoensverbod ingesteld voor visserij, ter bescherming van de daar in de maanden december tot februari van de gehele Sababank samenkomende zeebaarzen. Monitoring van de visserij op Saba, Sint Eustatius en Bonaire is inmiddels van start gegaan.

In navolging van het door EZ gedane onderzoek naar duurzame landbouw en visserij is er in 2012 voor Sint Eustatius een plan van aanpak voor een stimuleringsprogramma voor duurzaam landgebruik en visserij opgesteld. Op Saba heeft EZ een assessment gedaan naar de mogelijkheden van duurzaam landgebruik. Dit alles met het doel een portfolio van projecten op te stellen om de landbouw, veeteelt en visserij op een hoger niveau te krijgen. Voor Bonaire is er door EZ in samenwerking met de lokale belanghebbenden een plattelands ontwikkelings plan (POP) opgesteld. Het doel hiervan is om het platteland op Bonaire te revitaliseren.

Op natuurgebied is dit jaar het natuurbeleidsplan Caribisch Nederland voltooid en aan de Tweede Kamer gepresenteerd. Binnen dat kader is er voor deze kabinetsperiode ook een bedrag van 7,5 miljoen euro beschikbaar gemaakt voor natuurprojecten in Caribisch Nederland. Momenteel worden in overleg met de openbare lichamen de plannen daarvoor uitgewerkt.

Tot slot is in de afgelopen twee jaar aan vier natuurparken de status van Nationaal Park toegekend. Drie daarvan zijn inmiddels ook aangediend en geaccepteerd bij het Regionale biodiversiteitsverdrag (SPAW Protocol). Het Nationaal Park Sababank heeft bovendien van de International Maritime Organization (IMO) de status van Particularly Sensitive Sea Area (PSSA) gekregen, met bijbehorend anker- en vaarverbod voor de internationale scheepvaart. Het actieve beheer van het Nationaal Park Sababank, wat rechtstreeks onder verantwoordelijkheid van EZ valt, is mede in het kader van het gezamenlijk beheer van de EEZ door alle eilanden en in direct overleg met het Openbaar Lichaam Saba, i.s.m. met de Saba Conservation Foundation vormgegeven en ingevuld. Verder werd het door EZ financieel mogelijk gemaakte onderzoek



naar sociaal-economische natuurwaardering "what's Bonaire's nature worth" gepresenteerd; soortgelijk onderzoek is inmiddels ook verricht op Saba en St. Eustatius en wordt nu afgerond. Op St. Eustatius wordt door het openbaar lichaam hard gewerkt aan het terugdringen van de loslopende veestapel. EZ heeft hieraan bijgedragen door fondsen beschikbaar te stellen voor de opknop van het slachthuis, de aanwezigheid van een permanente dierenarts/keurmeester. In 2014 wordt er aan het slachthuispersoneel een cursus gegeven door een meesterslager.

#### Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Financiën is door middel van de Belastingdienst/Caribisch Nederland (B/CN) vertegenwoordigd op Caribisch Nederland. B/CN houdt zich bezig met de uitvoering van de belastingwetgeving.

In 2013 heeft de implementatie van de Vastgoedbelasting (VGB) veel aandacht gevraagd van B/CN. Door B/CN zijn in 2013 voor alle door B/CN geïdentificeerde onroerende zaken die onder de VGB vallen de aanslagen over de jaren 2011 en 2012 opgelegd. De aanslagen over de jaren 2013 en 2014 zullen in 2014 worden opgelegd. Ondanks het feit dat een belangrijk deel van de capaciteit van B/CN is ingezet voor de VGB is de eenheid er in 2013 ook in geslaagd om de heffing en inning van de overige belastingmiddelen efficiënt uit te voeren. Tevens zijn in 2013 de eerste grote controles ingesteld voor de Algemene Bestedingsbelasting en loonbelasting.

Naar aanleiding van de afspraak dat de opbrengst van het nieuwe fiscale stelsel van Caribisch Nederland over 2011 niet hoger zou mogen zijn dan de opbrengst die het oude, Nederlands Antilliaanse belastingstelsel in 2010 op deze eilanden genereerde, heeft tijdens de CN-weken van oktober 2012 en oktober 2013 overleg plaatsgevonden over de wijze waarop de over 2011 gerealiseerde meeropbrengst via lastenverlichting kan worden teruggegeven. Tijdens deze overleggen zijn met de bestuurscolleges afspraken gemaakt over maatregelen waarmee de meeropbrengst van het belastingstelsel over 2011 wordt teruggestuurd. Dat heeft ertoe geleid dat per 1 januari 2013 een aantal maatregelen is getroffen om de economische ontwikkeling van de eilanden te stimuleren en de koopkracht van de burgers te ondersteunen, met name via lagere belastingdruk op eerste levensbehoeften. Daarnaast is voorgesteld per 1 januari 2014 de druk van de VGB te verlagen, vooral bij (verhuurde) woningen.

Communicatie naar burgers en bedrijven blijft permanent een punt van aandacht omdat de praktijk leert dat het op 1 januari 2011 ingevoerde belastingstelsel van Caribisch Nederland niet door alle belastingplichtigen goed wordt begrepen of goed wordt toegepast. Gedurende het gehele jaar zijn klantenpanels gehouden om diverse sectoren op Caribisch Nederland te informeren omtrent de ontwikkelingen bij B/CN. Zo zijn ook trainingen georganiseerd voor het aangiftesysteem Asycuda op alle drie eilanden t.b.v. de ondernemers aldaar.

Voor de komende jaren zullen de inspanningen van het ministerie van Financiën erop gericht zijn om de uitvoering en toepassing van het nieuwe belastingstelsel op Caribisch Nederland verder te verbeteren, onder ander door intensivering van voorlichting aan belastingplichtigen. Een concrete doelstelling is om in overleg met de regering op Sint Maarten te komen tot opheffing van de dubbele indirecte belastingheffing voor Saba en Sint Eustatius, en met Curaçao nadere afspraken te maken over uitvoering en toepassing van het in 2012 gesloten convenant waarin afspraken zijn gemaakt om de (fiscale) belemmeringen in het handelsverkeer tussen Caribisch Nederland en Curaçao zo veel mogelijk te beperken.

## Ministerie van Infrastructuur & Milieu

Voor het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is een liaison in Caribisch Nederland actief. De liaison is verantwoordelijk voor de onderlinge afstemming met de eilanden en functioneert als verbinding tussen de directies van I&M in Den Haag en de eilandorganisaties. De vertegenwoordiger heeft een 'oog en oor functie' voor het departement. De vertegenwoordiger legt verantwoording af aan de Inspecteur-Generaal Infrastructuur, Leefomgeving en Transport (IG ILenT), die namens de bestuursraad portefeuillehouder is voor Caribisch Nederland.

Vanuit I&M is de scheepvaartinspectie met 4 mensen actief op de eilanden. Zij voeren de controles uit op de scheepvaart die de eilanden aandoet.

I&M heeft zich in afgelopen twee jaar samen met EZ ingezet om, in relatie tot de koopkracht, betaalbare (nuts)voorzieningen te realiseren voor de inwoners van Caribisch Nederland. Door I&M en EZ is onderkend dat, gezien de schaal van de eilanden, het niet realistisch is de kosten van deze voorzieningen volledig te laten dragen door de eilanden zelf. Om de voorzieningen voor de bewoners van de eilanden betaalbaar te houden is het noodzakelijk dat een deel van de kosten voor deze voorzieningen worden gedragen door Europees Nederland. Vooruitlopend op wetgeving op dit punt, die inmiddels bij de eilanden ter consultatie heeft gelegen, hebben zowel I&M als EZ een bedrag beschikbaar gesteld om de voorzieningen betaalbaar te houden. Ondanks de bijdrage van I&M is de waterprijs op Bonaire toch met ongeveer 20% gestegen. Voor veel inwoners heeft dit de, toch al beperkte, koopkracht verder onder druk gezet. Op Statia is de aanleg van de drinkwaterleiding begin 2013 afgerond. Het waterleidingnet is in gebruik, bewoners hebben sinds enkele maanden de mogelijkheid zich aan te sluiten op het waterleidingnet. Op Saba is onderzoek verricht naar de mogelijke oplossingen ten aanzien van de leveringszekerheid en kwaliteit van de drinkwatervoorziening. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek wordt nu in overleg met Saba gekeken naar een betaalbare en werkbare oplossing. Naar verwachting zal in 2014 begonnen worden met de implementatie.

Voor de realisatie van de aansluitingen op de rioolwaterzuivering (RWZI) op Bonaire is 10 miljoen euro extra ter beschikking gesteld. Dankzij deze bijdrage zijn in het afgelopen jaar de eerste bedrijven, hotels en huizen kosteloos aangesloten op de riolering. De riolering zal in januari 2014 gaan proef draaien en vanaf begin februari 2014 operationeel zijn. Een punt van aandacht zijn de jaarlijkse exploitatiekosten van ongeveer 3 miljoen euro. Ondanks dat I&M bereid is een deel van die kosten te dragen moet een substantieel deel door het openbaar lichaam worden opgebracht. Deze kosten zullen moeten worden doorberekend aan de bewoners van Bonaire, wat tot verdere lastenverzwaringen zal leiden. Tot op heden is het openbaar lichaam nog niet bereid om aan te geven of ze en zo ja wat ze gaan doorberekenen. Deze onduidelijkheid zorgt voor onrust bij bewoners en bedrijven.

De renovatie van de startbaan van de luchthaven op Bonaire is afgerond en de startbaan is overgedragen aan het openbaar lichaam. Op Statia is het masterplan voor de luchthaven gepresenteerd en geaccordeerd door het bestuurscollege. Ook op Saba is het masterplan voor de luchthaven gepresenteerd, dat positief is ontvangen. In het afgelopen jaar zijn voor zowel Saba als Statia plannen van aanpak opgesteld om tot uitvoering van de werkzaamheden te komen. Voor Bonaire zijn de plannen uitgewerkt voor fase 2 van het masterplan.

Op alle drie de eilanden is in 2012 en 2013 gewerkt aan het in kaart brengen van de problematiek rond het afval en nagedacht over mogelijke oplossingen. Per eiland is op hoofdlijnen een plan van aanpak vastgesteld. Bonaire heeft zelf een afvalbeheerplan opgesteld dat de periode van 2013 tot 2022 beslaat. I&M heeft voor minimaal een jaar een expert aangesteld om de eilanden te ondersteunen bij het verder uitwerken van de plannen en tot realisatie te komen.

In de eerste helft van 2013 heeft I&M uitvoerig onderzoek gedaan naar de situatie van de havens van de eilanden. Het betrof onderzoek naar veiligheid, organisatie, staat van onderhoud, etc. Voor Bonaire is een second opinion uitgevoerd op de plannen voor een nieuwe vrachthaven. Overeengekomen is om de resultaten van het onderzoek op te nemen in een gefaseerd uitvoeringsplan. Ook hier richt I&M zich primair op het helpen bij het versterken van de haven organisaties. In latere stadia zullen ook plannen worden gemaakt die de havenveiligheid betreffen. De haveninfrastructuur is een eilandaangelegenheid.

In samenwerking met de eilanden wordt door het Ministerie van I&M (Rijkswaterstaat) aan een incidentenorganisatie gewerkt die in staat is om met name (milieu)incidenten op het water adequaat te kunnen oppakken. Per eiland zijn hulpmiddelen ter beschikking gesteld die tot doel hebben de eerste noodzakelijke maatregelen te treffen bij zaken als olie lekkage, of in geval van nood bij vaartuigen.

De eilanden zijn zelf verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van hun wegen. Met name op Statia en Bonaire is het achterstallig onderhoud van de wegen zo groot dat de eilanden niet zelfstandig in staat zijn deze problematiek aan te pakken. Dit blijft een serieus punt van aandacht. Op Bonaire heeft I&M in overleg met het openbaar Lichaam, SZW en BZK bijgedragen aan de totstandkoming van de wijkontwikkelplannen (WOP). In de CN week is besloten om voorlopig geen financiële bijdrage vanuit het rijk beschikbaar te stellen voor de realisatie van de wijkontwikkelplannen.

Tot slot zijn er in 2013 diverse onderzoeken opgestart die meer inzicht moeten geven in de gesteldheid van het milieu. Zo vindt er onderzoek plaats naar de afwateringsproblematiek, de kwaliteit van het grondwater en heeft het RIVM onderzoek gedaan in het Gotomeer. De onderzoeken zijn inmiddels afgerond en op basis van de uitkomsten zal worden bepaald of aanvullende actie wordt ondernomen.

I&M heeft een belangrijke rol op de eilanden om de (economische) basisinfrastructuur op orde te krijgen. Hier is en wordt hard aan gewerkt, veelal ook met inzet van externen om de openbare lichamen te ondersteunen. Sinds 2013 is een andere wijze van benaderen en oplossen van problemen gekozen. Uitgangspunt daarin is dat het openbaar lichaam zelf problemen signaleert en een hulpvraag formuleert voor de ondersteuning van Nederland. De focus van I&M ligt daarbij op een aantal onderwerpen die direct de verantwoordelijkheid van I&M raken, zijnde water, afval, bodem, incidentenorganisatie en veiligheid van luchthavens en scheepvaart. Hoewel de gedachte achter deze manier van werken van harte wordt ondersteund constateert het departement wel dat gezien de beperkte kwantiteit en kwaliteit binnen de ambtelijke apparaten van de openbare lichamen in verhouding tot alle opgaven die er op verschillende beleidsterreinen liggen het uiterst moeilijk is voor de openbare lichamen om op een adequate wijze tot een steunverzoek aan I&M te komen. Ervaring en kennis verdwijnt en initiatieven die net opgestart zijn kunnen stil komen liggen als de externe adviseurs worden teruggetrokken.

## Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een afdeling binnen de Rijksdienst Caribisch Nederland, gevestigd in Bonaire en Sint Eustatius, met voornamelijk lokale medewerkers. Het is een mix van beleidsmedewerkers en uitvoerende medewerkers, die de scholen bijvoorbeeld ondersteunen in het organiseren van hun financiën en het verbeteren van hun onderwijskwaliteit en organisatie, en daarnaast contact onderhouden met het ministerie in Den Haag.

In 2013 zijn de scholen met ondersteuning van het ministerie en de openbare lichamen verder gegaan met het uitvoeren van de activiteiten ter versterking van de onderwijskwaliteit.

De staatssecretaris van OCW heeft eind november een brief over de voortgang van de Onderwijsagenda voor Caribisch Nederland naar de Kamer gestuurd (kamerstuknummer 31568-131).

In april heeft het ministerie van OCW een Onderwijsconferentie op Saba georganiseerd, waaraan veel stakeholders uit het onderwijs in Caribisch Nederland hebben deelgenomen. Ook de staatssecretaris van OCW was aanwezig en heeft aansluitend een groot aantal scholen bezocht op de eilanden. Op de conferentie zijn de tot nu toe gerealiseerde verbeteringen in het onderwijs besproken en zijn ervaringen uitgewisseld. Er is herbevestigd dat vastgehouden wordt aan de ambitie om in 2016 de basiskwaliteit van het onderwijs op orde te hebben, maar ook is vastgesteld dat er nog de nodige stappen moeten worden gezet.

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is een sector die veel in de belangstelling staat. Op alle drie de eilanden wordt op dit moment middelbaar beroepsonderwijs aangeboden. Dit jaar hebben de eerste beroepenwedstrijden plaatsgevonden op Bonaire onder de vlag van SKILLS Caribbean.

Er zijn ook zaken die meer inzet en tijd hebben gekost dan voorzien, zoals bijvoorbeeld op het gebied van de bekostiging waar het indienen van de jaarrekeningen 2012 veel vertraging ondervindt. Om dit in de toekomst te voorkomen worden scholen aangesproken en zal vanaf volgend jaar passend sanctiebeleid worden toegepast.

In oktober 2012 zijn bijgestelde masterplannen voor verbetering van de onderwijshuisvesting getekend door de minister van OCW en de eilandbestuurders. De kosten passen nu binnen de bij het ministerie en de Openbare Lichamen beschikbare middelen. Enige projecten zijn al afgerond, zoals de nieuwbouw van de havo/vwo-afdeling van de Scholengemeenschap Bonaire en de nieuwbouw van de Governor de Graaafschool op Sint Eustatius. Op laatstgenoemd eiland is onlangs een start gemaakt met de renovatie van de Golden Rockschool en de constructieve verbetering van de Bethel Methodist School. Op Bonaire is de renovatie van de San Bernardoschool begonnen.

Ook op de andere OCW-terreinen zijn initiatieven ontplooid. Het Caribbean Netherlands Science Institute (CNSI) is in november van start gegaan. Het koningspaar heeft het instituut tijdens hun rondreis bezocht. Van de scholen zal ook de komende jaren veel gevraagd worden. Voldoen aan de eisen van basiskwaliteit betekent voor de scholen dat zij in een beperkt aantal jaren moeten realiseren waarover scholen in Europees Nederland decennia gedaan hebben. In goed overleg met

de betrokkenen op de scholen zal moeten worden gezien hoeveel tegelijkertijd kan worden opgepakt. Dit vergt veel inzet van de betrokkenen en een goede ondersteuning.

#### Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De SZW-unit in Caribisch Nederland is verantwoordelijk voor de uitkeringsverstrekking, de afgifte van tewerkstellingsvergunningen, het afgeven van ontslagvergunningen en de arbeidsinspectie op de eilanden. Tevens is de unit nauw betrokken bij de uitvoering van de integrale aanpak-projecten vanuit het departement. De unit telt 22 fte's, waarvan vier werkzaam op de Bovenwinden en 18 op Bonaire. Drie van hen zijn arbeidsinspecteur.

Het kerndepartement in Den Haag onderhoudt via het coördinatiepunt Caribisch Nederland nauw contact met de uitvoeringsunit van SZW op de eilanden.

Het ministerie streeft naar verbetering van de sociaaleconomische situatie in Caribisch Nederland. Stap voor stap wordt gewerkt aan betere sociaaleconomische omstandigheden op de eilanden. Deze inzet ligt niet alleen op het terrein van SZW, maar is rijksbreed.

In dit verband zij erop gewezen dat het kabinet de afgelopen jaren verschillende structurele maatregelen heeft genomen met het oog op de koopkracht in Caribisch Nederland. Voorbeelden hiervan zijn het verhogen van de belastingvrije som per 1 oktober 2011 en 1 januari 2012, het uitbreiden per 1 januari 2013 van het nultarief eerste levensbehoeften ABB met een aantal voedselproducten en de verlaging per zelfde datum van de accijns op benzine met 10 dollarcent per liter. Voorts heeft het kabinet dit jaar afgesproken dat elke nieuwe maatregel van de Rijksoverheid die direct of indirect een negatief effect op de koopkracht van de inwoners op Caribisch Nederland zou kunnen hebben in een vroeg stadium aan de ministeries van SZW en BZK wordt voorgelegd. Indien geoordeeld wordt dat er een negatief effect zou kunnen optreden wordt in breder interdepartementaal verband (BZK, FIN, SZW, EZ) bezien of compensatie wenselijk en/of mogelijk is. Koopkracht en armoede is tevens een terugkerend overlegpunt met de eilandsbesturen tijdens de Caribisch Nederland week.

Jaarlijks in november wordt de indexatie van het wettelijk minimumloon (WML) en de uitkeringen voor het daaropvolgende jaar bepaald. Overeenkomstig de in het overleg van 30 oktober 2013 tussen de staatssecretaris van SZW en de bestuurscolleges gemaakte afspraak, is bij de vaststelling van de voor 2014 geldende bedragen bijzondere aandacht besteed aan de eventueel aanwezige ruimte om het WML en de uitkeringen met een hoger percentage dan de ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer te laten stijgen. Gebleken is dat op Saba de economische draagkracht aanwezig is om het WML te verhogen.

Idealiter wordt een beslissing gebaseerd op onafhankelijke (statistische) informatie over de economische ontwikkeling, zoals de ontwikkeling van het BBP. Deze data zijn nog in opbouw (SZW heeft hiervoor opdracht verstrekt aan het CBS). Tegen het licht van de afgesproken intenties over verbetering, acht de staatssecretaris het wenselijk om nu al een stap te zetten. Het verzoek vanuit Saba is goed bekeken en alle relevante aspecten zijn in de afweging betrokken. Gekozen is voor een verhoging met 7,5% (waarvan 1,4% verhoging in verband met de inflatie, gebaseerd op het door het CBS ultimo derde kwartaal 2013 gerapporteerde consumentenprijsindexcijfer en 6,1% autonome verhoging). De uitkeringen stijgen met een gelijk percentage, waardoor WML en uitkeringen onderling in de pas blijven. Op Bonaire en Sint Eustatius ontbreekt op dit moment de ruimte voor autonome stijging van het WML. Het WML en de uitkeringen stijgen op deze eilanden met de ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer.

Overigens zij opgemerkt dat de bestuurscolleges verantwoordelijk zijn voor de eilandelijke armoedeaanpak. Het Rijk ondersteunt hierbij via het zogeheten budget integrale aanpak. Met het budget integrale aanpak zijn en worden projecten uitgevoerd op het gebied van onder meer integrale wijkaanpak, jobcoaching, kinderopvang en sociaal werk. In 2013 is vanuit SZW € 200.000 extra aan dit budget toegevoegd, waarvan € 100.000 voor armoede- en schuldenbeleid en € 100.000 voor jeugdwerkloosheid. De bestuurscolleges hebben in reactie hierop plannen ingediend, waarop inmiddels een positieve beschikking is uitgegaan. De aard van de plannen is divers. Bonaire richt zich met deze middelen op woningverbetering voor kansarme gezinnen en de toeleiding van jongeren uit een aantal achterstandswijken naar werk, scholing of een combinatie hiervan. Op Sint Eustatius worden de middelen aangewend om een project gericht op huiswerkbegeleiding en naschoolse opvang te bekostigen. Saba heeft gekozen voor een ruimere toepassing van de bestaande eilandelijke regeling waarmee achterstallig onderhoud van woningen van sociale minima kan worden aangepakt. Voor 2014 e.v. is eveneens tot een intensivering van middelen voor de aanpak van armoede besloten en wel met structureel jaarlijks € 600.000, dat ook aan het budget integrale aanpak wordt toegevoegd. Deze middelen worden volgens de Donner-sleutel verdeeld. Toekenning vindt plaats op basis van door de eilanden in te dienen plannen.

Ook het beter benutten van lokaal aanbod bij werkgelegenheid, in plaats van het verstrekken van tewerkstellingsvergunningen, zal aandacht blijven vergen. Het ministerie en de eilanden zijn daarover in gesprek.

#### Ministerie van Veiligheid en Justitie

Per 1 mei 2012 is een nieuwe liaison van Veiligheid en Justitie met zijn werkzaamheden aangevangen. Na het vertrek van zijn voorganger is de functie ruim een half jaar niet vervuld. Dit is als een gemis ervaren.

De operationele samenwerking tussen de justitiële ketenpartners is in 2012 en 2013 verder geïntensiveerd. Daarnaast ontmoeten de ketenpartners elkaar elke maand in een Justitieel Beraad waarbij ook de Gezaghebber van Bonaire en diens Kabinetschef aanwezig zijn.

Uit het belevingsonderzoek van 2012 blijkt dat het gevoel van veiligheid sinds 10-10-10 voor 48% van de bevolking is toegenomen. De politie krijgt minder kritiek en is volgens de bevolking beter gaan presteren. In 2013 laat het belevingsonderzoek een verschuiving zien van dit beeld. Er is ten opzicht van 2012 een meer kritische houding ten opzichte van de politie. Deze is vooral gericht op de zichtbaarheid van de politie op straat. De bevolking heeft het idee dat de politie minder zichtbaar is geworden. Het percentage dat positief gestemd is over het functioneren van de politie was in 2012 43%, in 2013 is dat 35%.

Het aantal zaken dat het parket Openbaar Ministerie in 2013 behandeld heeft, is verder toegenomen. In 2011 werd in het jaarverslag van het OM geconstateerd dat er sprake was van een toename van het aantal ingeschreven strafzaken, en daarbinnen van een hogere aandeel van de levens- en gewelddelicten. Deze trend heeft zich in 2012 en 2013 doorgezet. Bijna de helft van de totale instroom op de BES-eilanden wordt bepaald door geweldsgerelateerde delicten. Ondanks de stijging van het aantal zaken heeft er in het algemeen geen vertraging in de afhandeling plaatsgevonden. Er zijn geen achterstanden bij het parket.

Op verzoek van de procureur-generaal is er een criminaliteitsbeeldanalyse verricht op basis van de in 2012 verzamelde gegevens. De gegevens beslaan de periode 2008 tot en met 2012. Een van de

conclusies is dat de absolute omvang van criminaliteit, regelovertreding en overlast op de BES-eilanden voor Europees-Nederlandse begrippen misschien niet zo groot is, maar relatief gezien is die omvang wel aanzienlijk. De situatie op de eilanden is moeilijk te vergelijken met die in een dorp of kleine stad met een vergelijkbare grootte in Nederland. De kleinschaligheid zorgt voor fluctuaties in de omvang. Criminaliteit en geweld op de eilanden zijn niet te kenmerken als incidenteel; een groot deel van de problematiek heeft een structureel karakter. Dit geldt zowel voor de lokale veiligheidsproblemen als voor de grensoverschrijdende problematiek.

In 2012 werd het capaciteitstekort van de penitentiaire inrichting dagelijks ervaren door de politie en het Openbaar Ministerie. De ketenpartners ontwierpen voor dit probleem een afsprakenkader "verantwoord heenzenden" en er werd een nieuwe verlofregeling geïntroduceerd. De capaciteit van de inrichting op Bonaire is inmiddels uitgebreid (van 76 plaatsen naar 112 plaatsen). Deze uitbreiding is conform de toezegging van de bewindslieden aan Bonaire eind 2012 in gebruik genomen. De verwachting is dat met deze uitbreiding voorshands de nood gelenigd wordt totdat in 2015 de nieuw te bouwen penitentiaire inrichting in gebruik kan worden genomen. Het definitief ontwerp van deze nieuwe inrichting is inmiddels vastgesteld. Er wordt voortvarend gewerkt aan de voorbereiding van de penitentiaire inrichting op Sint Eustatius. Deze moet begin 2016 in gebruik worden genomen. Als gevolg van de bezuinigingen zal de inrichting minder capaciteit hebben dan aanvankelijk gepland (18 in plaats van 30). Tot de ingebruikname moeten gedetineerden afkomstig uit Saba en Sint Eustatius worden ondergebracht op Bonaire. De politiecellen op Saba die in 2011 nog ongeschikt waren om arrestanten op te nemen, zijn in 2012 vervangen door een nieuw cellencomplex (capaciteit in totaal 4).

In een publicatie van de Dienst Justitiële Inrichtingen ter gelegenheid van de ingebruikneming van de uitbreiding van de penitentiaire inrichting wordt vermeld dat het gebruik van cellen op Bonaire per hoofd van de bevolking aanzienlijk hoger ligt (ongeveer 7 keer) dan in Europees Nederland. Het is lastig om de achtergrond daarvan te doorgronden, aangezien er onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Naar het gevoelen van velen op Bonaire speelt de grote sociale problematiek een belangrijke rol in de omvang en ernst van de criminaliteit (armoede, werkloosheid, criminaliteit, een zeer krappe huisvesting voor vele familieleden in één huis, verslaving, geweld en criminaliteit met een intergenerationeel karakter); dit wordt bevestigd door de vermelde Criminaliteitsbeeldanalyse. Ook is de capaciteit van de sociale voorzieningen sterk ontoereikend.<sup>1</sup> Anderzijds is de omvang van alternatieve straffen (werkstraffen, voorwaardelijke sancties met reclasseringstoezicht) ook in vergelijking met Europees Nederland nog gering, terwijl de gevangenisstraffen op de BES relatief lang zijn. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de maatschappelijke opvattingen op de BES en in het Zuid-Amerikaanse continent over de wijze waarop de criminaliteit bestreden moet worden. Eén van de uitdagingen voor de komende jaren wordt hoe geleidelijk de (lange) vrijheidsstraf kan worden teruggedrongen. Daarvoor zijn van de zijde van het Openbaar Lichaam forse preventie-inspanningen nodig. Ook lijkt een versterking van de reclassering geïndiceerd om het mogelijk te maken dat de reclasseringsinspanningen zich meer evenwichtig kunnen richten op de "voorkant" (aanbieden van werkstraffen en voorwaardelijke sancties) en minder overwegend op gedetineerden aan het eind van hun straf.

Gelet op de samenhang tussen sociale problematiek en de (bestrijding van) criminaliteit, is een intensievere afstemming tussen de strafrechtsketen en de "civiele" keten van belang. In toenemende mate wordt er door de justitiële ketenpartners (Openbaar Ministerie, politie,

---

<sup>1</sup> De Directie Samenleving en Zorg van het Openbaar Lichaam in Bonaire heeft in kaart gebracht dat in drie probleemwijken 600 gezinnen aandacht van deze directie behoeven; 200 daarvan zijn gekenschetst als multi-problem-gezinnen. De directie Samenleving en Zorg heeft kan door capaciteitsgebrek (bv te weinig Algemeen Maatschappelijk Werk) slechts 21 gezinnen helpen.

reclassering, voogdijraad, jeugdzorg en jeugdbescherming, justitiële inrichting) en door de civiele keten, in het bijzonder de Directie Samenleving en Zorg van het Openbaar Lichaam Bonaire samengewerkt opdat informatie gedeeld wordt en waar mogelijk samengewerkt. Er zijn thans voorbereidingen voor het gaan werken met een constructie à la het Veiligheidshuis, opdat de regie in de uitvoering wordt versterkt en de informatie-uitwisseling optimaal wordt; juist bij een beperkte capaciteit moet de efficiency en effectiviteit van het gezamenlijke optreden vergroot worden.

Alle justitiediensten kampen met personeelsproblematiek. Geschikt personeel is moeilijk te vinden, vacatures worden langzaam opgevuld en het verloop is groter dan wenselijk. Het blijft lastig hier een passende oplossing voor te vinden.

Het Korps Politie Caribisch Nederland en het Brandweerkorps Caribisch Nederland doen afzonderlijk verslag van hun werkzaamheden en ontwikkelingen in hun jaarverslagen.

#### Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Zorg is in Caribisch Nederland vertegenwoordigd door een aantal uitvoerenden, met name het hoofd van het Zorgverzekeringskantoor en het hoofd van de jeugdzorg. De coördinatie op beleidsniveau gebeurt door een team beleidsmedewerkers die in Den Haag gestationeerd zijn.

Op het terrein van de zorg is het na een jaar van vele uitdagingen in 2011 de betere richting op gegaan in 2012. Deze trend zet zich voort in 2013. Dit blijkt ook uit het derde belevingsonderzoek. In 2012 was er ten opzichte van 2011 beduidend minder kritiek op de medische zorg. Ook in 2013 heeft deze positieve ontwikkeling zich voortgezet. Er is een aantal belangrijke stappen genomen. Zo is er in het ziekenhuis Fundashion Mariadal (FM) op Bonaire, dat verbouwd is en nog wordt, sinds begin 2012 een nierdialyseafdeling operationeel. Ook is er in een airambulance voorzien die patiënten met spoed naar Colombia kan vervoeren. Nierpatiënten hoeven nu in principe niet meer naar Curaçao voor behandeling. Verder wordt er gewerkt aan de bouw van een Psychiatrische Afdeling Algemeen Ziekenhuis (PAAZ) met een faciliteit voor verslavingszorg. Aan deze laatste wordt op de drie eilanden een flinke impuls gegeven door de verslavingszorginstelling SPVCN ondersteund door Novadic-Kentron. Er wordt ook gewerkt aan het opzetten van de forensische ketenzorg. Voor het medisch spoedvervoer op Saba is door VWS voorzien in een verlichte helikopter landingsplaats. Hierdoor zijn medische evacuaties nu ook 's nachts mogelijk. De eerste hulp afdeling van het ziekenhuis op Saba is opgeknapt, waardoor patiënten kunnen worden gestabiliseerd voordat zij naar elders (vooral Sint Maarten en Guadeloupe) worden vervoerd. De prioriteit op Saba en Sint Eustatius ligt nu bij de daadwerkelijke (bouwkundige) verbeteringen van de zieken - en verpleeghuizen. De kwaliteit van de ziekenhuizen op Saba en Sint Eustatius en het medisch (spoed)vervoer op deze eilanden blijven aandacht vragen. Ten aanzien van de medische uitzendingen vanuit Bonaire naar Curaçao blijft het van belang om het aantal uitzendingen zo beperkt mogelijk te houden. De kwaliteit van het ziekenhuis SEHOS is nog altijd zorgwekkend. Zo was onlangs de MRI in het ziekenhuis niet beschikbaar, waardoor cruciale diagnostische apparatuur ontbrak. Het ZVK heeft direct een oplossing voor dit probleem ingericht, door het opzetten van een luchtbrug tussen Bonaire en Bucaramanga (Colombia). Om de eilanden te ondersteunen bij het uitvoeren van hun taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg is de GGD Den Haag gecontracteerd.



Een belangrijke stap die in 2013 is genomen, is het opstarten van de werkgroep zorg Caribisch Nederland. In deze werkgroep zijn alle drie de eilanden vertegenwoordigd (door een gedeputeerde en de directeurs van betreffende ziekenhuizen). Ook VWS en het ZVK hebben zitting in de werkgroep. Onder leiding van een onafhankelijke voorzitter wordt gewerkt aan het formuleren van een lange termijn zorgbeleid, waarbij een 'stip aan de horizon' wordt gedefinieerd.

Ten aanzien van de jeugdzorg merkt het ministerie van VWS op dat de problematiek waarmee binnen de jeugdzorg gewerkt moet worden enorm is. Het is daarom van belang dat de focus vanuit het ministerie van VWS - naast de gezondheidszorg- ook op de jeugdzorg wordt gelegd. Dit wordt ondersteund door de bevindingen in het rapport van UNICEF over de situatie van de kinderrechten op de zes eilanden van het Koninkrijk. Een verbetering van de kinderrechtsituatie noopt tot een brede en interdepartementale aanpak. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gaat in overleg met VWS, OCW en SZW na, hoe een dergelijke aanpak het beste kan worden opgezet.